GEEN GEZAPIGE RUST Openingsrede van mr. A. B. Roosjen

Laat mij ditmaal beginnen met iets te zeggen over de goede dagen welke wij als volk van Nederland enkele weken geleden mochten beleven. Ik doel dan op het gebeuren in ons land op de 27ste van aprilmaand, de geboorte van, voor het eerst sinds 1851, een Oranjeprins Willem-Alexander. Opnieuw is toen op verheugende wijze gebleken welk een plaats ons Oranjehuis inneemt bij ons Nederlandse volk. Toen bijna 120 jaar geleden, in het jaar 1848, de noodzaak van een grondwetsherziening aan het licht trad, voerde minister Donker Curtius het pleit voor een staatsinrichting, gebouwd op — zoals hij het uitdrukte — de eigenaardigheden van het Nederlandse volkskarakter. Toen aan de minister gevraagd werd welke eigenaardigheden van ons volk hij op het oog had, noemde hij als eerste; een oprechte verkleefdheid van ons volk aan het Huis van Oranje.

Deze door minister Donker Curtius genoemde „oprechte verkleefdheid" heeft zich ook geopenbaard bij de geboorte van de zoon van prinses Beatrix en prins Claus, toen een vreugdebetoon geconstateerd kon worden, dat in vele gevallen ontroerend was. En ook bij de viering van de Koninginnedag kwam, in 't bijzonder bij het défilé in Soestdijk, op duidelijke wijze naar buiten welke gevoelens er inzake ons vorstenhuis leven. Uit de bonte schakering van de deelnemers aan dit huldebetoon kon men opmaken, hoezeer Oranje voor ons volk als een samenbindende factor kan worden aangemerkt.

Professor Langemeyer heeft onlangs opgemerkt dat ons land, vanaf zijn ontstaan als zelfstandige natie, een ontwikkeling heeft doorgemaakt, waarin monarchale en republikeinse momenten elkaar aanvulden en afwisselden. Maar tegelijkertijd stelde hij vast, dat de meerderheid van ons volk nog aan het koningsschap van ons vorstenhuis wenst vast te houden. Zo is het inderdaad, en deze meerderheid is een zeer grote meerderheid die zich niet van de wijs laat brengen door straatkabaal van enkele op-relletjes-uitzijnde-met-rookbommetjes- gooiende-stokebranden.

Bijzonder moet elk wel getroffen zijn door de omslag der geesten met betrekking tot de vader van de jonge prins. Door de wijze waarop hij

verworven, ook bij velen die bij zijn verbintenis aan ons vorstenhuis zich onder ons volk beweegt heeft hij in korte tijd grote sympathie grote gereserveerdheid toonden.

Terugziende op de laatste gebeurtenissen in en rondom ons koningshuis menen wij te mogen zeggen, dat het goede dagen waren welke wij als volk van Nederland mochten beleven. En dan kan uit ons hart de bede rijzen:
Spaar Gij de oude Oranjestam,
Gij, Vader in den Hoge,
Geef dat wij in zijn schaduw steeds Uw liefde loven mogen.

Israël

Na dit — ik mag wel zeggen nationaal gebeuren — wil ik ook iets opmerken over de spanningen op internationaal terrein gedurende de laatste weken.

Met een eenstemmigheid, zoals deze slechts zelden gekend wordt, heeft de Tweede Kamer zich de vorige week achter de woorden van minister-president De Jong gesteld, toen deze namens de regering verklaarde: „Ik ben er mij ten zeerste van bewust, hoezeer de gevoelens van velen in Nederland uitgaan naar het volk van Israël, dat zich omsingeld ziet door een vijandige overmacht van Arabische landen. Ik ben ervan overtuigd, dat de Kamer de wens van de regering deelt, om de integriteit van dit kleine land conform de beginselen van de Verenigde Naties beschermd te zien in de vaste overtuiging, dat voor deze natie eens en voor altijd het nationale bestaan zeker moet worden gesteld."

In de bespreking, welke op deze verklaring volgde, openbaarde zich de algemene sympathie voor de staat Israël, op welks ondergang de Arabische staten het voorzien hadden.

Wat is de verklaring dat Israël zich, blijkens de grote eenstemmigheid in de Kamer en blijkens de vele steunacties en andere betuigingen van medeleven gedurende de laatste paar weken, in zo grote sympathie van het Nederlandse volk mag verheugen? In de eerste plaats geloven wij dat voor een groot deel van ons volk geldt wat de heer Aantjes in de Kamer opmerkte, toen hij verklaarde de toestand niet los te zien
van de lijdensgeschiedenis die het volk van Israël heeft ondergaan; het volk van Israël is het volk van God, dat een bijzondere plaats inneemt in de geschiedenis.

De Nieuwe Rotterdamse Courant noemde dit een typisch anti-revolutionair geluid, maar ik geloof dat hier sprake is van een

gedachte, zoals die niet alleen bij anti-revolutionairen leeft.
Daarnaast vindt naar mijn mening de grote solidariteit met Israël haar verklaring in een zeker schuldgevoel met betrekking tot het joodse volk. In een interview, dat een verslaggever van Trouw voor het uitbreken van de vijandelijkheden had met Abel Herzberg wordt vrij scherp door de 73-jarige gezegd:
„Het is niet waar, dat de staat Israël draagvlak van welk imperialisme dan ook is. Het zijn de vervolgingen van Hitler (die men rustig zijn gang heeft laten gaan), het zijn de christenen in Duitsland (die het dopen van joden verboden), die de staat Israël nodig gemaakt hebben. Het is de paus, die geweten heeft wat er in Auschwitz gebeurde en gezwegen heeft. Het zijn de Russen, die met hun pogroms de joden opgejaagd hebben. De Russische joden vormden de kern van de stroom van Palestijnse immigranten. Die schuld is nooit verzoend."
Het zou mij niet verwonderen, indien bij velen, buiten de door Herzberg opgesomden, de vraag leeft, of zij wel gedaan hebben wat gedaan had moeten worden.
Dan meen ik ook, dat de sympathie voor Israël gevoed is door de bewondering welke gevoeld wordt voor de kleine staat, waarvan na 19 jaar geconstateerd kan worden: daar werd iets groots verricht. Ten Kate zegt in Gezang 111:
De dorre vlakten der woestijnen zal zich verblijden eindeloos; de zandzee zal herschapen schijnen, want bloeien zal zij als een roos.
Wie een bezoek aan Israël gebracht heeft zal ervaren hebben dat deze woorden van de profeet Jesaja in Israël realiteit zijn geworden.
Hoe groot onze sympathie voor het bedreigde Israël ook is, medeleven verdienen zeer zeker ook de Arabieren, die in vele opzichten aangemerkt kunnen worden als slachtoffers van een onverstandige politiek der westerse landen. Ook nu de aanslag op de staat Israël verijdeld is, werd daarmede het Palestijnse probleem niet opgelost.
Wie in Jordanië de kampen met Arabische vluchtelingen gezien heeft moest kennis maken met een schrikbarende jammer en ellende. De onhoudbare toestanden, daar reeds aanwezig voor het uitbreken van het bloedige conflict, zullen in verschrikkelijkheid nog toenemen, indien geen hulp van buiten wordt geboden. Daarom; medeleven met Israël maar ook

medeleven met de Arabieren, die op onverantwoordelijke wijze aan hun lot werden overgelaten.
Het kleed van het ongeluk, zo zegt men wel eens, houdt in zijn plooien somwijlen nog enig geluk verborgen. Indien de botsing in het Middenoosten onze ogen geopend zou hebben voor het droeve lot der Arabieren zou dit toejuiching verdienen. Ook van joodse zijde heeft men daar aandacht voor.
In het eerder genoemde interview vertelt Abel Herzberg een oude joodse legende uit de midrasch. Als de joden door de Rode Zee getrokken zijn, nadat Jahweh hen uit het diensthuis Egypte geleid heeft en de muur van water valt op de Egyptenaren die hen vervolgen, dan zingen hemel en aarde. En dan zegt God tegen de zingende engelen; jullie zingen, maar vergeet niet dat die Egyptenaren mijn schepselen zijn, mijn creaturen die ten onder gaan.
Zo worden de joden opgevoed, zegt Abel Herzberg. Welnu, laten ook wij begrijpen, dat er naast de overwinnaars in het Palestijnse land ook verliezers zijn, schepselen Gods, die ten onder dreigen te gaan. En dat geldt mede voor de slachtoffers van het drama, dat zich afspeelt in Zuidoost-Azië, in Vietnam.
Verkiezingsuitslag
Het spreekt wel vanzelf dat u op deze eerste bijeenkomst van het Partij Convent na de verkiezingen op 15 februari van de voorzitter enkele opmerkingen over deze verkiezingen verwacht, ook al is deze voorzitter ditmaal een voorzitter tweede garnituur.
Op 16 november 1963, dus straks 4 jaar geleden, werd ik eveneens voor de taak geplaatst op het Partij Convent aandacht te schenken aan hetgeen in dat jaar door kiesgerechtigd Nederland in de eenzaamheid van het stemhokje beslist was over een nieuwe samenstelling van
de Tweede Kamer. Ik heb er toen op gewezen dat in de stemmencijfers der diverse partijen een sterkere fluctuatie viel waar te nemen dan in voorafgaande jaren het geval was geweest. Welnu, wat voor de mei-verkiezingen van 1963 geconstateerd werd geldt niet minder voor de februari-verkiezingen van 1967: er is meer beweging in het kiezersvolk geweest en er zijn dientengevolge meer verschuivingen in de samenstelling van de Tweede Kamer gekomen dan lange jaren achtereen het geval is geweest, meer dan verwacht werd, meer dan .... voorspeld werd.

Wat dit laatste betreft, de 15-de van februarimaand 1967 zal door de mensen van het opinie-onderzoek aan de balk ongetwijfeld als een zwarte dag worden aangetekend. De uitslag van de verkiezingen vertoonde hier en daar nogal enige afwijkingen van de prognose waaraan men zich had gewaagd.

Deze uitslag heeft voor de twee grootste politieke partijen de sterkste teleurstelling gebracht. De K.V.P., die in 1963 haar zeteltal in dc Kamer van 49 op 50 zag stijgen, kwam met een verlies van 8 zetels op 42 zetels. Daarbij was een van de meest opvallende dingen dat met name in het R.K. zuiden zoveel kiezers op drift waren geraakt. De P.v.d.A., die in 1963 van 48 op 43 zetels was teruggevallen, boekte opnieuw een sterk verlies en daalde tot 37 zetels. Voor deze partij was het al bijzonder onaangenaam te moeten beleven dat zij, in weerwil van de grootscheepse verkiezingsactie door haar gevoerd, de vat op tienduizenden van haar vroegere kiezers verloren had. De hooggespannen verwachtingen welke zij in hun verkiezingscampagne hadden van „oliestook en gasverwarming" werden niet verwezenlijkt.

Naast het sterke verlies van K.V.P. en P.v.d.A. is ieder waarschijnlijk getroffen door het succes van de nieuwe partij D'66, die als een politieke wonderboom is opgeschoten. Dit wekt te meer verbazing, omdat wij hier te doen hadden met een politieke groepering zonder duidelijk gezicht, waaraan niettemin meer dan 300.000 kiezers, vooral jongeren, vertrouwen meenden te moeten schenken. Dit is voor ons het bewijs, dat ook nu weer velen zich bij het uitbrengen van hun stem hebben laten leiden door een gevoel van onbehagen. Bevestiging daarvan vinden wij in het feit dat de heer Koekoek, na al hetgeen zich in en rondom zijn partij had afgespeeld, belangrijker steun bij de kiezers vond dan in 1963, ook al is zijn aanhang sinds 1966 sterk teruggelopen. Zelf meende hij te mogen voorspellen dat zijn partij met 15 man in de Kamer zou weerkeren; ook met 7 man moet hij voor ons een teken aan de wand zijn.

Prof. Verdam sprak in dit verband van „kinderen des onbehagens", waarbij hij naast D'66 en Boerenpartij ook de P.S.P. meent te moeten onderbrengen, ook al is de aanhang van deze partij op 15 februari minder geworden.

In het kamp van de V.V.D. had men grote verwachtingen van de stembus, omdat zij zich naar hun mening kordaat tegen de P.v.d.A. had opgesteld. Dat zij genoegen moest nemen met de voor haar magere winst van een enkele zetel houdt ongetwijfeld verband met de opkomst van D'66, waarvan de trekkracht was onderschat en waartegen men van liberale

zijde op weinig gelukkige wijze positie had gekozen.
Een ernstige teleurstelling heeft de verkiezingsuitslag opgeleverd voor de C.H.U., die de door het Nipo-onderzoek voorspelde winst niet mocht behalen en zelfs een zetel verloren zag gaan. Op grond van de statenverkiezingen in 1966 hadden velen aan de C.H.U. 15 zetels toegedacht; het werden er 12.
Verheugend voor ons was de winst van de A.R.P., die het getal harer zetels van 13 op 15 mocht zien stijgen. Ook ten deze viel een afwijking van een der prognosen te constateren. Op hel televisiescherm had de
Winst
N.C.R.V. voor de A.R.P. cijfers gebracht, schommelend tussen de 12 en 13; het werden er 15. Ik hoop dat deze voor ons verblijdende afwijking uw vertrouwen in en uw sympathie voor deze omroeporganisatie niet heeft geschokt.
Verheugend was dit getal van 15 mede, omdat de stembus jaren achtereen voor onze partij minder gunstig was geweest. Dat de curve zich nu omgebogen had stemde ons tot dankbaarheid. Ik meen dat de wijze waarop de vijf A.R. ministers en onze staatssecretarissen in het kabinet- Zijlstra zich onder moeilijke omstandigheden van hun taak hebben gekweten, groot vertrouwen heeft gewekt. Van de 47 ministeries, welke ons land vanaf 1848 heeft gehad, is het kabinet-Zijlstra een van de ministeries met een korte levensduur (de kortste levensduur had het 5-de kabinet-Colijn, dat na 16 dagen tot aftreden werd gedwongen
door de aanneming van de motie-Deckers), maar tijdens die korte levensduur heeft het kabinet-Zijlstra voortreffelijk werk verricht en groot vertrouwen verworven wat naar mijn mening bij de stembus invloed heeft gehad. Een woord van hulde voor de geleverde prestatie is stellig op zijn plaats.
Vertrouwen kreeg de A.R.P. ook door het beleidvol optreden van de kamerfractie onder leiding van de heer Roolvink bij de moeilijkheden rondom het oktober-gebeuren, dat de val van het kabinet-Cals bracht. Bezielend heeft bij de verkiezingen zeer zeker gewerkt het élan van de A.R.-jongeren, aan wie het niet was ontgaan dat het A.R.-Program van Actie geen „uit — de — tijds stuk” is, maar dat het aandacht schenkt aan de problemen, waarvoor wij ons in het jaar onzes Heren 1967 geplaatst zien. Bij dit alles mogen wij niet voorbijgaan aan het optreden van onze lijstaanvoerder de heer Biesheuvel,

wiens slagvaardigheid op het televisiescherm zo duidelijk aan het licht kwam.

Waardering

Wanneer ik woorden van dankbaarheid en waardering laat horen wil ik daarbij betrekken ons partijbureau in Den Haag, dat onder leiding van de heren De Kwaadsteniet en Corporaal zulke voortreffelijke arbeid heeft verricht. De toewijding waarmee hier in korte tijd bergen werk verzet is geworden heeft ons kader in geheel het land sterk gestimuleerd. Voor de leiding in de partij is het van grote betekenis zich geruggesteund te weten door krachten, zoals die in de Haagse Kuyperstraat worden aangetroffen. Dat ook van de zijde van het Kuyperhuis onder aanvoering van de heer Prins waardevolle bijstand werd verleend mag niet onvermeld blijven.

Communicatiemiddelen

Bij beschouwingen welke over de uitslag der verkiezingen werden gehouden is slechts van enkele zijden aandacht besteed aan de invloed uitgegaan van de massa-communicatiemiddelen pers, radio en televisie. Deze invloed is groter dan menigeen vermoedt.

De betekenis van de pers is van oudsher bekend; een man als Napoleon

was er zelfs bang voor. Voor hem zijn de woorden dat vier vijandige kranten meer te vrezen zijn dan duizend bajonetten en ronduit verklaarde hij: als ik de pers de vrije teugel zou laten zou ik geen drie maanden aan het bewind blijven. De betekenis van de pers werd heel goed begrepen door een man als Dr. Kuyper en daarom richtte hij De Standaard op, waarmee hij tezamen met het weekblad De Heraut lange jaren „de kleine luyden” van politieke en geestelijke voorlichting diende.

In de uitgave „Starrenflonkering” vindt men talrijke voorbeelden van de wijze waarop hij bij verkiezingen „het klavier der volksziel” wist te bespelen.

Dat Kuyper tot de oprichting van een eigen dagblad kwam staat niet los van het feit dat de liberale pers tot nog toe vrijwel de alleenheerschappij had gehad. De oudste dagbladen in ons land zijn liberale dagbladen; op het Algemeen Handelsblad kunt u lezen dat het zijn 140-ste jaargang is ingegaan, terwijl de Nieuwe Rotterdamse Courant aan haar 124-ste jaargang

toe is.
Deze oudjes — ik wil het volmondig erkennen — doen het over het algemeen nog uitstekend en beïnvloeden als vanouds in sterke mate de volksopinie. Het feit dat journalisten, aan de liberale pers verbonden, sterke sympathie voor D'66 openbaarden is naar mijn mening niet zonder uitwerking gebleven.
Van de christelijke dagbladen is De Rotterdammer het oudste (64 jr.); dan volgt het Friesch Dagblad met zijn 62 jaren en Trouw, dat met een getal van 25 nog in zijn jeugdjaren vertoeft. Het is jammer dat de positie van de protestants-christelijke pers nog steeds niet die is welke zij zou kunnen hebben, indien zij uit eigen kring beter gesteund werd. Na de pers kwam de radio. Ook deze mocht in haar jonge jaren geen onverdeelde sympathie ontmoeten. Prof. Gerretson, bekend om de pikante wijze waarop hij meermalen zijn oordeel kenbaar maakte, sprak over het radio-ontvangtoestel als van „de nieuwste helse machine, die de ongelukkige mens zijn huis had binnen gebracht". Dat de radio invloed moet hebben kan men alleen reeds opmaken uit het feit dat zij door rond 3.100.000 ontvangtoestellen of aansluitingen op de radio-distributie in ongeveer 96 procent van de Nederlandse gezinnen te beluisteren is. Nog belangrijker is naar vrijwel ieders mening de invloed van de televisie, die door rond 2.400.000 ontvangtoestellen in plusminus 70 procent van de Nederlandse huiskamers binnendringt.

Wat een dergelijke dichte spreiding van deze communicatiemiddelen te betekenen heeft kan ieder wel bevroeden. Het laat zich dan ook verstaan dat van overheidswege de laatste jaren meer aandacht aan radio en televisie is geschonken dan in het verleden.
Wij hebben aan de perikelen rondom dit probleem zelfs een kabinetscrisis te danken gehad met alle narigheden in Nederland aan een dergelijke crisis verbonden.
De invloed, welke via de ether bij verkiezingen uitgeoefend kan worden, moet niet onderschat worden. Bij presidentsverkiezingen in Amerika is dat heel duidelijk gebleken, en indien één man dat klaar heeft ingezien dan is het wel een man als De Gaulle, die gebruik meende te mogen maken van het feit, dat radio en televisie in zijn land onderhorig zijn

aan de regering.

Ook bij ons heeft men begrepen dat een zich laten horen door de radio en een zich presenteren op het televisiescherm zijn betekenis heeft. Daarbij blijkt dat de ene figuur het op de beeldbuis beter doet dan een andere en vanzelfsprekend is het dan een voordeel over een geschikte „manschap" te kunnen beschikken. In tegenstelling met sommige andere landen worden de diverse partijen hier te lande bij de toewijzing van politieke zendtijd van overheidswege op voet van gelijkheid behandeld. Ik heb daartegen geen bezwaar, maar daardoor krijgen kleine partijen en nieuwelingen die zich melden gelegenheid zich aan de kiezers te presenteren op een wijze, welke zij zonder deze communicatiemiddelen niet gehad zouden hebben.

Nieuwkomers

Als ik in dit verband nieuwkomers als D'66 wil betitelen als „episcopalen in de politiek" bedoel ik daar niets onaangenaams mee, maar dan ben ik bij deze naamgeving beïnvloed door hetgeen ik vond in het Amerikaanse boek „I chose a parson", dat in Nederland verschenen is onder de naam „Ik trouwde een dominee". Daarin vond ik, bij vele andere kostelijke uitlatingen, ook deze:

„Er wordt verteld, dat de eerste pogingen om ten westen van de Missisippi het evangelie te brengen, door de Baptisten werden ondernomen; deze baanden zich te voet een weg door de verraderlijke wildernis. Nadat het pad geëffend was, kwamen de Methodisten; te

paard. Vervolgens, zo gaat het verhaal verder, werden er spoorlijnen aangelegd en met de eerste treinen reisden de Presbyterianen om zielen te winnen. Tenslotte toen er Pullmantreinen met slaapwagens kwamen, arriveerden ook de Episcopalen."

Er zou overwogen kunnen worden ook inzake de politieke partijen, in verband met de terreineffening door anderen en daardoor een vergemakkelijking van de opmars, te spreken van Baptisten, Methodisten, Presbyterianen en Episcopalen; vooralsnog begrijp ik dat er moeilijkheden zouden ontstaan bij het onder dak brengen van de diverse partijen.

Electorale epiloog

Nadat de kruitdamp van de verkiezingskamp was opgetrokken kwamen wij in een stadium, waarin breedvoerige beschouwingen werden gegeven over de verkiezingsuitslag. Geen wonder, de stembus van 15 februari had ditmaal al bijzonder veel overpeinzingsstof geleverd, leder, die zich ertoe zet daaraan deel te nemen, raad ik aan kennis te nemen van de enquête van het Sociaal Wetenschappelijk Instituut van de Vrije Universiteit, maar bovenal te lezen en te herlezen de Electorale epiloog van drs. B. Goudzwaard in het aprilnummer 1967 van A.R. Staatkunde, waarin op naar mijn mening uitzonderlijk goede wijze een staatkundige echo van de februari-verkiezingen te beluisteren is.
Bijzonder ben ik in deze bijdrage getroffen door hetgeen opgemerkt wordt over wat de schrijver noemt de achterliggende structurele ideële factoren, die — naast typische tijdelijke factoren — geleid hebben tot de belangwekkende verschuivingen op electoraal gebied. En dan noemt de heer Goudzwaard dit drietal;

a. een opkomend pragmatisme, waardoor men zich bij zijn keuze vrijwel uitsluitend richten laat door concrete programmapunten en waarvan de schrijver opmerkt dat zowel Boerenpartij als D'66 zich door een sterk pragmatisme kenmerken.
b. een deconfessionaliserend katholicisme in de K.V.P.
c. een niet-bezielend socialisme bij de P.v.d.A.

Het is bijzonder leerzaam kennis te nemen van hetgeen de heer Goudzwaard hierover zegt, leerzaam niet alleen met betrekking tot hetgeen

gebeurde maar ook met betrekking tot de ontwikkeling van hetgeen in de politieke partijorganisaties gaande is.
Aan het eind van deze eminente bijdrage in A.R. Staatkunde zegt de schrijver, dat uit de recente ontwikkelingen en verschuivingen ook consequenties getrokken dienen te worden ten aanzien van de plaats van de A.R. Partij in ons politieke nationale leven. En dan lees ik: „Tegen de achtergrond van een oprukkend pragmatisme, een deconfessionaliserend katholicisme in de K.V.P. en een gedesinspireerd socialisme in de P.v.d.A. is mijns inziens de voornaamste consequentie deze, dat de A.R.P. op langere termijn een belangrijke bijdrage zal kunnen en moeten leveren

aan de totstandkoming van een politieke concentratie van al degenen, die — ongeacht hun kerkelijke afkomst — ook in de huidige tijd een concreet en bewust-evangelische, niet pragmatische politiek voorstaan, en daarbij een open oog hebben voor de maatschappijkritische functie van dat evangelie.”.

Tot zover de heer Goudzwaard. Ik twijfel er niet aan, of bij de verdere bezinning in onze partij zal brede aandacht worden geschonken aan het betoog van deze schrijver.

Deconfessionalisering

Aansluitend op deze „Electorale epiloog” wil ik erop wijzen dat ook in de laatste verkiezingsstrijd van liberale en socialistische zijde weer veelvuldig gesproken is over de zogenaamde deconfessionalisering. Zowel P.v.d.A. als V.V.D. zijn het politieke pad opgegaan „blazende dreiging en moord” tegen de confessionele partijen. Ds. Buskes meende daarbij steun te moeten verlenen door twee dagen voor de verkiezingen in Het Vrije Volk een artikel te publiceren onder het opschrift; Ik stem op de P.v.d.A. Daar lezen wij:

„Ik vergelijk de confessionele partijen wel eens met een wandelclub met langzame en vlugge wandelaars. Wanneer de club gaat wandelen, wordt de vaart van de wandeling toch vooral bepaald door de langzame wandelaars. De vlugge wandelaars kunnen er wel eens voor zorgen dat er een schepje wordt opgelegd, op de vaart, maar het blijft toch altijd een schepje. De langzame wandelaars moeten ook meekomen.”

Tot zover ds. Buskes, die ook in de A.R.P. met name genoemde wan

delaars heeft waargenomen, wier tempo hem welvallig is. Veel resultaat heeft dit ageren tegen de confessionele partijen ook nu weer niet afgeworpen. En het was een predikant uit dezelfde kerk, ds. Landsman, nu secretaris-generaal van de Nederlandse Hervormde Kerk, die na de verkiezingen waarschuwde:

„In de eerste plaats zouden wij de P.v.d.A. willen adviseren nu eindelijk eens op te houden haar kracht te zoeken in de propaganda voor de ontconfessionalisering. Niet alleen omdat het nu wel is bewezen dat dit haar totaal geen electorale winst oplevert, maar vooral omdat het Nederlandse volk daar in geen enkel opzicht mee gebaat is. In deze tijd van groeiend secularisme (een levenspraktijk, waarin het geloof geen enkele rol meer speelt) is er, zeker voor een christen,

geen enkele reden te velde te trekken tegen mede christenen, die aan het verband tussen geloof en politieke verantwoordelijkheid gestalte menen te moeten geven in de politieke partijvorming."

Laten wij hopen, dat enkele politieke partijen begrepen zullen hebben, dat het voortdurend schuren tegen de confessionele wrijfpaal nu eindelijk eens gestaakt moet worden. In „Tijd en Taak", een blad van de protestantse christenen in de P.v.d.A., stelde een professor, die uit een confessionele partij is overgekomen naar de P.v.d.A., de vraag wat het socialisme eigenlijk voor geestelijk huis te bieden heeft aan een overgekomene. En dan komt hij tot deze conclusie; „Het zou ook voor de socialistische beweging geen kwaad kunnen, als zij zich wat meer ging bezighouden met de geestelijke en zedelijke achtergronden van haar visie en praktische politiek".

Deze woorden ademen een totaal andere geest dan een uitspraak in Het Vaderland, waarin verklaard wordt dat de op gang zijnde de- confessionalisatie op de duur leiden kan tot een duidelijker beeld in de politiek.

Wij zijn van oordeel, dat ons leven, ook ons politieke leven, een verschraling ondergaat, wanneer wij ons op de terreinen waarop wij ons bewegen, losmaken van diepe levensvragen. Dat dienen wij ook te bedenken bij besprekingen over partijvernieuwing zoals die gehouden worden of gehouden zullen worden.

Samenspreking

Het is bekend dat delegaties van K.V.P., A.R.P. en C.H.U. bijeen zijn

geweest voor een overleg binnenkamers en dat een werkgroep werd ingesteld, die zich zou bezighouden met de samenstelling van een nota over de vraag wat in deze tijd de inhoud van de christelijke politiek moet zijn. De besprekingen tussen de delegaties zullen de volgende week worden voortgezet, naar ik meen te weten op 21 juni (de dag, waarop volgens de kalender de zomer begint). Over het resultaat van dit beraad valt vanzelf weinig te zeggen. Enkele dagen na de eerste samenspreking verklaarde de voorzitter van de Christelijk Historische Unie geen heil te zien in een fusie van zijn partij met de A.R.P. en K.V.P. „Wij hebben", aldus de heer Tilanus, „ieder in onze partij ons eigen klimaat, onze eigen gedachten- en ideeënwereld, zelfs onze eigen woorden. Wij zijn — als u wilt — sociologisch drie verschillende groepen".

Tot zover de voorzitter van de C.H.U. op de Algemene Vergadering in Apeldoorn. Het is verstaanbaar dat een dergelijke

uitlating bij sommigen twijfel gewekt heeft aan het nut van het pas gestarte beraad tussen de drie christelijke partijen, maar op dezelfde vergadering werden ook andere geluiden vernomen. Terecht, er zijn nog andere vormen van samenwerking denkbaar dan fusie. Het is bekend, dat men van A.R.-zijde steeds open gestaan heeft voor samenwerking met andere christelijke partijen, in het bijzonder met de C.H.U., maar er zijn dingen, ook in de politiek, die hun tijd moeten hebben.
Zo is het ook inzake de partijvernieuwing waarnaar gestreefd wordt. Na de verkiezingen op 15 februari is dit streven, dat zich hier en daar reeds eerder geopenbaard had, belangrijk sterker geworden. Dat vooral de jongeren in diverse partijen zich daarbij roeren kan geen bedenking ontmoeten.
Op zichzelf is het al verheugend dat jongeren grotere interesse voor de politiek tonen dan lange tijd het geval is geweest. Bovendien kan het zijn nut hebben, wanneer ook in de politiek „een frisse wind de hof doorwaait".
Tot nog toe heeft de discussie over partijvernieuwing weinig merkbaar resultaat afgeworpen. Dit vindt mede zijn oorzaak in het feit, dat de gesprekspartners uit de kring van K.V.P., A.R.P. en C.H.U. er niet voor voelen bij een eventuele hergroepering de eigen christelijke grondslag los te laten, een houding waarover mijn oordeel u wel duidelijk zal zijn na hetgeen ik eerder opmerkte. Op hun beurt blijven vele socialisten weigerachtig mede te werken aan een partij formatie die het socialistisch stempel mist. Wij wachten nu maar af wat er uit de verder gaande discussies tevoorschijn komt. Laten we hopen, dat er van het streven naar partijvernieuwing straks positieve resultaten te vermelden zijn.

Geen gezapige rust

Ik herhaal: er zijn dingen, die hun tijd moeten hebben. Dat geldt ook met betrekking tot hetgeen in eigen kring geconstateerd kan worden, wanneer aandrang wordt geoefend op bezinning over de vraag hoe de A.R.P. zich vernieuwen kan of vernieuwen moet. In het mei-nummer van A.R. Staatkunde (u heeft vanmorgen wel begrepen, toe belangrijk het is, dat u op dit maand-tijdschrift is geabonneerd) vindt men een bijdrage tot de discussie „Over christelijke politiek en christelijke partijvorming". Het is hier niet de plaats en nu niet het ogenblik mij in deze discussie te mengen, nog daargelaten of ik mij daartoe competent zou achten. Alleen dit: wanneer sommigen zich ongerust maken over wat men pleegt aan te duiden met „woelingen in de A.R.P." dan deel ik die ongerustheid niet. Men moet niet al te gauw alarm slaan

bij het vernemen van geluiden, die ongewoon aandoen. Het kan volstrekt geen kwaad, wanneer men zich meer kritisch dan in het verleden opstelt tegenover hetgeen een partij als christelijke politiek naar voren brengt. Meer dan ooit dringt de vraag hoe wij in de politiek gestalte kunnen geven aan het Evangelie van Gods liefde in Christus Jezus onze Verlosser en Zaligmaker.
In Gezang 225 zegt de uit het Reveil voortgekomen Alexander Vinet:
O Heiland, trouwe Heer, moog' onze tong U prijzen, doch zij ook door de daad U lof en eer gebracht!
Als uit het dorre hart geen liefdedaden rijzen, dan zijn de lied'ren dood, de zangen zonder kracht.
Ik hoor de roep van 't leed, der wereld bange vragen, alom wijst God m'in and're mensen broeders aan.
Ziet, welk een grootse taak: wat wankel is te schragen, en bouwen 's Heren Kerk. Vat aan het werk, vat aan!

Dat is een oproep uit de vorige eeuw, die aan dringendheid nog niets heeft ingeboet.
De A.R.P. — dat wil ik u voorhouden — was nooit een partij die de „gezapige rust" als een prijzenswaardig goed beschouwde en gelijk een Issaschar als een bonkige ezel tussen de stallingen placht neer te liggen, ziende dat de rust goed is.
Laat mij eindigen met een citaat uit een artikel van de bekende schrijver C. Rijnsdorp in het april-nummer van Ad Fontes, een artikel met het opschrift „Verloren idylle". Rijnsdorp herinnert aan de romantische burgerlijkheid van weleer, waarin iets van de geest van Tollens huisde;
Wel, wijfjelief, wat deert het ons?
Wij hebben warme wijn en pons.
En dan lezen wij; „In 1945 viel de atoombom. En wat is er sindsdien niet gebeurd! Maar zo diep geworteld is de burgerlijk-idyllische levenshouding in ons kleine land, dat ze nog lang niet vernietigd is, noch in onze samenleving, noch in onze kerken.
Het koninkrijk Gods kan zich evenwel niet laten ophouden door menselijke idealen en levensvormen die ergens een

tijdlang konden gelden. Jezus distantieert zich van het overleefde, van alle historische samenhangen die hun tijd onherroepelijk hebben gehad. Zoals Israël in de woestijn moet de kerk telkens opbreken en verder reizen.
Natuurlijk kan zij niet zonder perioden van betrekkelijke vrede en rust, maar haar zonde is, dat ze de bedoeling van die adempauze verkeerd uitlegt en gaat menen dat dit de normale toestand is. God komt om de consequenties van wat wij in de mond nemen. Als wij, goed gevoed en goed gekleed, omringd van sociale voorzieningen, in de kerk zingen „Niets bestendigs hier beneên" of woorden van gelijke strekking, valt dit op ons zelf terug, indien wij hierbij alleen maar aan onze persoonlijke lotgevallen en aan die van onze familie en vrienden denken". En dan eindigt Rijnsdorp zijn artikel met deze woorden: „Het koninkrijk Gods is geen romance (dit heeft Schilder indertijd duidelijk gezien en uitgesproken), geen idylle, geen zaak van burgerlijke verlangens naar een veilige beslotenheid binnen een kleine horizon. Christus is alweer verder en roept ons van een afstand toe;
„Mijn kerkschip, verlaat dit verzande haventje; zet alle zeilen bij voor de krachtige wind van mijn Geest; waag u op de volle zee van het volkerenleven, want in de nieuwe eeuw ga ik grote dingen doen"."
Dit woord moet naar mijn stellige overtuiging ook voor ons van betekenis zijn, wanneer wij op politiek gebied onze koers bepalen, wanneer wij, zoals ons Program van Actie zegt, de Bijbelse Boodschap ook voor de politiek als normgevend aanvaarden. God schenke ons voor deze arbeid de wijsheid, de krachten en de bezieling.

mi